

Висновки. Організаційна модель управління системою формування художньої культури майбутніх учителів праці була використана нами як засіб організаційно-педагогічного методу управління на основі використання різноманітних форм роботи. Саме така модель є ефективною, адже дозволяє реалізувати об'єктивно необхідні загальні (технологічні) управлінські функції та націлює на встановлення взаємозв'язків між різними формами організації процесу формування художньої культури особистості.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Шляхи використання положень теорії моделювання та змісту процесу управління системними явищами в педагогічній науці потребують подальшого удосконалення. Розробка загальних та спеціальних функцій управління дозволить здійснити визначену системність, цілісність та безперервність управлінських впливів на педагогічні процеси у вищій школі в цілому та в окремих ланках навчально-виховної роботи.

Література

1. Кушнір В.А. Системне моделювання процесу вимірювання в педагогічних дослідженнях // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 1. – С. 35 - 43.
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
3. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти: науково-методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник. – Х.: Основа, 2003. – 96 с.
4. Пікельна В.С. Управління школою. У 2 ч. – Ч.2. – Х.: Основа, 2004. – 112 с.

ОСОБЛИВОСТІ І ЗМІСТ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ЖІНОК-ЛІДЕРІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА РУХІВ.

Болотська О. А.

Луганський національний педагогічний університет ім. Т.Шевченка

Анотація. Болотська О.А. Стаття присвячена актуальній проблемі впровадження гендерної освіти в педагогіку та теоретичному аналізу змісту й специфіки гендерного виховання жінок-лідерів в діяльності громадських організацій і рухів.

Ключові слова. гендер, гендерна освіта, жінка-лідер, громадський рух.

Анотация. Болотская О.А. Статья посвящена актуальной проблеме внедрения гендерного образования в педагогику и теоретическому анализу содержания и специфики гендерного образования женщин-лидеров в деятельности гражданских организаций и движений.

Ключевые слова. гендер, гендерное образование, женщина-лидер, общественное движение

Annotation. Bolotska O. A. The paragraph is dedicate to the actual problem of introducing Gender's education in the pedagogical and theoretical analysis of the specific nature Gender's upbringing women leader in the activity social organizations and movements.

Key words. gender, gender education, the woman - leader, social movement

Постановка проблеми. Все ширше поняття гендеру та його похідні входять у вітчизняну науку, все більш звичними стають терміни жіночий рух, гендерні студії, гендерна освіта у науково-освітньому лексиконі. Але в той же час, не можна констатувати, що ведучі системотворчі характеристики процесу гендерного виховання вивчені повністю, більш того, сьогодні залишається актуальним завдання змістовного переосмислення системи гендерного виховання. Це викликано не тільки необхідністю переосмислення ефективності гендерних виховних впливів на систему виховання в освіті в цілому, а також і загальними процесами демократизації українського суспільства, введення європейських підходів і міжнародних стандартів в систему виховання освіти в Україні.

У зв'язку з цим, основним напрямком гендерного виховання є звернення навчальних інституцій як вищих системних так і масових форм до необхідності впровадження гендерних стратегій у педагогічну освіту [1,476]. Адже створення комплексних і цільових навчальних програм з гендерного виховання жінок-лідерів здебільшого може бути реалізована враховуючи діяльність громадських організацій та рухів. Це є нагальною потребою часу, можливістю пришвидшення забезпечення соціальної свободи, рівності та розвитку особистості, новоутворення нових видів життєдіяльності, створення упорядкованості соціальних відносин та функціонування організаційних структур у суспільстві. Рішення цього завдання не може бути сконцентровано виключно в практичній площині, більш того, саме гендерне виховання перетворюється в наукоємнісну сферу, яка потребує принципово нових підходів до її науково-теоретичного забезпечення. Сьогодні, як ніколи потрібні більш розширені наукові дослідження з гендерного виховання, тому що ми маємо гострий дефіцит фундаментальних досліджень в цій області.

Мета роботи. Виходячи із вище викладеного, ми визначасмо мету дослідження - визначення поняття „гендерного виховання” жінок-лідерів, виявлення його суті, змісту, особливостей в діяльності громадських організацій і рухів.

Слідуючи загальнонауковим традиціям, ми визначасмо за необхідним почати характеризувати задану нами проблему з дефініції основних понять, які складають логіко-змістовну основу дослідження. Центральними поняттями ми визначасмо „гендерний підхід”, „гендерне виховання”.

Гендерний підхід в вихованні є досить новим, тому що декілька науковців вважають сучасну педагогіку „безстатевою”. Підтверджується цей факт не тільки шкільною і вузівською практикою, але і напрямками науково-педагогічних досліджень, серед яких значне місце займають дослідження жіночої психології, специфіки виховання дівчат в дошкільних і шкільних освітніх закладах, при практично повній відсутності досліджень психології хлопчика, юнака, чоловіка [3].

Аналіз публікацій. Серед науковців, які займаються проблемами гендерного підходу в освіті та гендерного виховання можна виділити О.Вороніну, Л.Штильову, В.Ширирову, І.Кльоцину, І.Жеребкіну, В.Титаренко, В.Кравця, Н.Лавріненко, О.Маланчук-Рибак та інші. У своїх дослідженнях вони вважають, що гендерний підхід в вихованні має суттєве значення як на інституціональному рівні (сім'я, дошкільні заклади, школа, вуз, заклади додаткової освіти), так і індивідуально-особистісному рівні. Фемінізація української освіти має спадщину гендерної деформації виховання. Так, наприклад, дівчата, які навчаються в освітній сфері, піддаються тотальному жіночому вихованню, що при відсутності чоловічого педагогічного впливу формує в них перекоханість сприйняття чоловічої психології, не застосовує виробленню навиків тактичної взаємодії з чоловічою статтю, а сприяє навпаки освоєнню найпоганіших зразків поведінки хлопчиків-підлітків.

З другої сторони, хлопчики, які виховуються у феміністичному колі, піддаються тотальному жіночому впливу, що приводить не тільки до освоєння ними зразка жіночої поведінки в якості суб'єктно-особистісної поведінки, але і до відсутності достойних зразків чоловічої поведінки в залежності зі своєї статевополовості приналежності [3].

Отримані результати. Новітні тенденції розвитку суспільства, розуміння становища та прав жінок, розвиток жіночого руху ведуть до того, що жінка отримує додаткові обов'язки та відповідальність, зберігаючи при цьому у своїй свідомості та у свідомості чоловіків всі рольові позиції притаманні їй традиційно. Рух до справжнього партнерства та рівності у стосунках між чоловіком і жінкою, як у суспільстві, так і в сім'ї відбувається в Україні вкрай повільно [4]. Найбільш сьогодні турбують жінок і чоловіків матеріальні проблеми і це є пряме відображення проблем суспільства, що зараз переживає перехідний період, який супроводжується соціально-психологічною та економічною кризою. Криза матеріальної забезпеченості сім'ї, брак моделей майбутнього, як у чоловіків, так і жінок, кризовий стан моделей виховання та системи освіти в цілому породжують типові проблеми гендерного виховання. Найтиповішими з них є такі: труднощі у сімейних взаєминах, відчуття дискомфорту, невизнаності у сім'ї, відсутність підтримки, страх перед самотністю, труднощі у встановленні контактів, страх перед бідністю, матеріалізація взаємин між людьми (зокрема, у родині, у сфері освіти) [3]. Матеріальні нестатки на сьогодні значною мірою починають впливати на зміст самоідентифікації дівчини, а потім і жінки в сучасних умовах: труднощі у заробітку грошей, труднощі у навчанні, зменшення інтересу до нього, ранній потяг до сексуальних стосунків і відсутність професійної інформації про це, суперечності між традиційною моделлю виховання дівчини як представниці слабкої та прекрасної статі і новітніми моделями самоідентифікації жінки як незалежної людини, вільної особистості.

Таким чином, ураховуючи специфіку гендерного виховання жінки-лідера, ми визначаємо, що гендерне виховання „...це цілеспрямований, організований і керований процес формування соціокультурних механізмів, конструювання чоловічих і жіночих ролей, поведінки, діяльності та психологічних характеристик особистості, запропонованих суспільством своїм громадянам залежно від їхньої біологічної статі” [2, 192].

Однією з визначальних в нашому дослідженні є категорія гендерної освіти. Через гендерну освіту здійснюється процес формування егалітарної свідомості особистості в системі соціокультурних взаємозв'язків на паритетних засадах. Саме гендерна освіта сприяє викоріненню біодетерміністських уявлень щодо сутності „жіночого” і „чоловічого”, вивченню природи статево-рольових стереотипів [2,191].

Разом з цим, хочеться відзначити, що за останні п'ять років зроблений могутній прорив у просуванні гендерної проблематики в дослідницький і освітній простір. Але, що стосується гендерних аспектів у педагогіці, то ця проблематика не була представлена в навчальних програмах, через відсутність фахівців і досліджень. Найбільш корисними для розробки гендерного бачення в педагогіці для нас виявилися близькі за духом і проблематикою роботи: російських психологів Л.В.Попової і І.С.Кльоциної, М.Арутюнян, А.Гурко. Соціологів О.Здравомислової, А.Темкіної, О.Ярської-Смірної. Філософів І.Кону, Т.Барчунової, О.Вороніної, Т.Клименкової. Історика Н.Пушкарьової. Безперечною опорою в нашій роботі є дослідження В.П.Кравця, який визначає гендерну освіту як процес засвоєння знань про психосексуальну культуру, що включає гендерну просвіту, пропаганду і самоосвіту. Російська дослідниця І.С.Кльоцина виділяє гендерний підхід в освіті як засіб пізнання дійсності, де протидія та нерівність чоловічих і жіночих рис особистості, її мислення, особливості поведінки закріплюють зв'язок між біологічною статтю і досягненнями в соціальному житті. О.В.Шнирова підкреслює, що гендерне виховання є часткою освіти взагалі, призначенням якої є розповсюдження знань про специфічний добір культурних характеристик, що визначають соціальну поведінку жінок і чоловіків і взаємовідносини між ними [2,193].

Формуючи бачення суті гендерного підходу в педагогіці, Л.В.Штильова прийшла до висновку, що „... гендерний підхід в педагогіці, фіксується на критичному аналізі використовуваних у педагогічному процесі моделей маскуліності і феміності, а також існуючих в утворенні механізмах

соціалізації і виховання дитини відповідно до різних моделей маскулінності і фемінінності”.

Отже ми можемо зробити висновок, що гендерний підхід у педагогіці - це одна з важливих складових особистісного (індивідуального) підходу у вихованні і навчанні, як умова створення сприятливого середовища для всебічного розвитку особистості і реалізації її природного потенціалу, що для нашого дослідження з'являється дуже важливим.

Разом з цим, можна сформулювати деякі загальні принципи *гендерної освіти*. У науковій літературі вони визначені і сформульовані декількома викладачами незалежно друг від друга (І.Кльоцина, Л.Штильова, Н.Радица). До них відносяться: а) *орієнтації на співробітництво*. Суть його полягає в активному використанні діалогу в навчальному процесі на відміну від директивного викладання, що апелює до "авторитетів" і монологу; б) *розвиток особистісного потенціалу*. При реалізації цього принципу акцент повинний бути зроблений не стільки на розвиток загальних здібностей особистості студентів (сфера інтелекту), скільки на розвитку таких особистісних складових, як Я-концепція, мотиваційна й емоційна сфери особистості. в) *єдність теорії і практики*. Суть цього принципу зводиться до залучення життєвого досвіду суб'єкта навчання.

Роблячи висновок, щодо гендерного виховання, то - це не тільки "навчальний процес", але і "навчальний досвід" принципу активності, тобто спонукування особистості до активного соціального життя на основі розширення її знань і можливостей. Ми можемо визначити, що виховання виступає як творчий процес багатопланового особистісного розвитку, що виявляється в активному, діяльному житті людини. Тому на сучасному етапі становлення гендерного виховання виникла потреба розробки методичних, педагогічних аспектів впровадження гендерної концепції у викладання різних дисциплін. Необхідна підготовка фахівців, що поширюють гендерні знання у педагогів в першу чергу. Виникла необхідність введення гендерних досліджень в навчальні програми, плани і стандарти, що веде за собою недостатність наукової

інформації з цього питання, тому що багато досліджень і монографій щодо гендерного виховання в освіті, належить західним вченим. Не вистачає доказової дослідницької бази, яку можна використовувати в гендерному вихованні жінок-лідерів, майже немає видань, написаних доступною мовою про такі складні для засвоєння категорії як гендер і гендерне виховання.

В нашому дослідженні нас більш цікавить принципи гендерного виховання жінок-лідерів в діяльності громадських організаціях і рухів. Ми з'ясували, що принципи гендерного виховання в об'єднаннях, громадських організаціях (колективах) організується цілком на визначених педагогічних принципах, що закріплюють у правилах загальний підхід, позицію керівника стосовно процесу виховання підлеглих, його діяльність по формуванню в них визначених якостей. Розглянуті принципи мають своєю об'єктивною основою закономірні зв'язки і відносини виховного процесу, що відображаються в цілій системі: виховання підлеглих у процесі діяльності; виховання в колективі і через колектив; індивідуальний підхід до вихованця; сполучення високої вимогливості до людей з повагою їхнього особистого достоїнства і турботою про них; опора на позитивне в процесі виховання [5,17].

Таким чином, гендерна педагогіка виходить з того важливого і визначального положення, що якості виконавців формуються і розвиваються в процесі практичної діяльності, що сполучається з загальнолюдською мораллю.

Відзначимо конкретні умови, що забезпечують це положення: по-перше, необхідно, щоб громадські діячі розуміли доцільність виконуваних ними дій і операцій, тому що виховне значення праці здобувається в зв'язку з тими соціальними цілями, в ім'я яких воно відбувається; по-друге, виховний ефект підвищується, коли він розумно організований, тобто якщо забезпечується визначений порядок, дисципліна, визначається обсяг робіт, терміни їхнього виконання, устанавлюється персональна відповідальність за доручену справу, здійснюється систематичний контроль за кількістю і якістю праці. У результаті такої організації діяльності дисципліна перестає бути зовнішньою, вона стає внутрішньою потребою працівників; по-третє, виховний ефект діяльності

підвищується шляхом залучення громадських діячів у цивілізовану конкуренцію, що стимулює їхню трудову пильність. При цьому варто мати на увазі, що індивідуалістична пильність у конкуренції мало приносить користі, вона навіть шкідлива, тому що породжує в особистостях егоїстичні похилості [6, 55].

Принцип гендерного виховання в процесі діяльності можна правильно зрозуміти і здійснити, якщо розглядати його вимоги в тісному зв'язку з реалізацією вимог інших принципів, як органічну частину всього процесу виховання. Корисно завжди пам'ятати висловлення А.С. Макаренка про те, що праця без утворення, що поруч йде, не приносить виховної користі, виявляється нейтральним процесом. Відомо, що тільки в колективі, в складних і різноманітних відносинах його членів можливий справжній усебічний розвиток особистості, її дарувань і здібностей, моральних якостей, фізичних сил. Колектив, який впливає на своїх членів, відповідає за їхні дії, захищає їхні права і пред'являє до кожного з них відповідні вимоги [5].

Принцип виховання в колективі і через колектив припускає виховний вплив силою колективу на всіх його членів, для чого необхідно правильно його організувати, згуртувати, виховати у всіх членів колективу почуття відповідальності за загальні інтереси підрозділу, розвинути в них принциповість у відносинах один з одним, які не допускають помилкового товариства й елементів кругової поруки. Процес формування в громадських організаціях високих професійних якостей може успішно проходити за умови високої вимогливості вихователів до вихованців. "Якщо б хто-небудь запитав, як би я міг у короткій формулі визначити сутність мого педагогічного досвіду, - говорив А.С. Макаренко, - я б відповів: "якнайбільше вимоги до людини і якнайбільше поваги до неї". Вимогливість і повага – це дві сторони єдиного процесу, тому що хто не поважає людину, не може пред'являти до нього високих вимог. Повага людини зв'язана з вірою в її можливості, її сили і здібності. Вимогливість йде до досягнення цілей виховання лише в сполученні

з турботою про людей і тільки в цьому випадку виховання буде переростати в самовиховання, свідому роботу над собою [5].

Отже, на нашу думку, змістовну основу гендерного виховання жінок-лідерів в діяльності громадських організацій і рухів, складає виховання лідера в колективі. Без колективу ми не зможемо повною мірою проаналізувати лідерську роль жінки. Дана проблема заслуговує уваги в зв'язку з характерним для сучасного суспільства процесу вирівнювання соціальних позицій і ролей чоловіків і жінок, які приводять до зміни традиційних представлень про лідерську роль.

Резюмуючи вище сказане, нам слід визначити, що одним із важливих факторів гендерного виховання жінок-лідерів являється діяльність жіночих громадських організацій і рухів, які сприяють реалізації головної мети гендерного виховання – росту загального культурного та освітнього рівня особистості. Розширення можливостей жінок-лідерів дає змогу удосконалити лідерські навички, а також побудову свого іміджу ділової і успішної жінки, яка зможе суміщати роботу і особисте життя. Для цього потрібно не тільки зусилля з боку школи і будь-яких навчальних закладів, а й запровадження економічних основ гендерної рівності в суспільстві.

Висновки. Таким чином, вивчення та теоретичний аналіз проблеми гендерного виховання жінок-лідерів в діяльності громадських організацій і рухів дозволило нам:

- визначити процес гендерного виховання жінок-лідерів, як *складний і цілеспрямований*, у межах якого здійснюється взаємодія жінок-лідерів з урахуванням потреб їх професійної діяльності за умови активного застосування діяльності громадських організацій і рухів під час вирішення професійних завдань;

- розкрити *сутність* процесу гендерного виховання жінок-лідерів, яка полягає в інформаційній функції й конкретизує предметний зміст гендерного виховання жінок-лідерів в діяльності громадських організацій і рухів.

А також, враховувати *специфіку* процесу гендерного виховання жінок-лідерів в діяльності громадських організацій і рухів: використання комунікативного підходу в навчанні жінок-лідерів громадських організацій і рухів; застосування нових методів навчання, таких як рольові ігри, психологічні тренінги, гендерні курси присвячені висвітленню проблем жінок, школи жіночого лідерства; моделювання ситуацій професійного напрямку, які створюють максимальне зближення виховного процесу й реальної практики: проведення нетривалих семінарів або літніх шкіл, які займаються впровадженням гендерної освіти для всіх верств населення.

Література:

1. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. - К.: "К.І.С.", 2004. - 536с.
2. Гендерний розвиток у суспільстві: (конспекти лекцій). - 2-е вид. - К: ПЦ "Фоліант", 2005. - 351с.
3. Введение в гендерные исследования: Учеб. Пособие// Под ред. А.И.Жеребковой. - Харьков: ХГЦИ: С.Пб.: Азетейя, 2001. - ч.1.
4. Т.Мельник Гендерна політика в Україні. - К., 1999.
5. Пугачев В.П. Руководство персоналом организации. - М., 2002.
6. Руководитель, коллектив, личность. Ред. К.Ладензак. - М., 1974.

СПРИЙНЯТТЯ ТВОРІВ ПЕЙЗАЖНОГО ЖИВОПИСУ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ СТУДЕНТІВ

Брижата І. Г.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування творчої особистості майбутнього педагога мистецьких дисциплін. Обґрунтовані підходи до формування художньо-естетичного досвіду студентів шляхом сприйняття творів пейзажного живопису та розкриті механізми цього процесу.

Ключові слова. художньо-естетичний досвід, сприйняття творів мистецтва, рефлексія, художньо-творча самореалізація.

Анотация. Брижата И.Г. Восприятие произведений пейзажной живописи как фактор формирования художественно-эстетического опыта студентов. Статья посвящена проблеме формирования творческой личности будущего педагога дисциплин искусства. Обоснованы подходы к формированию художественно-эстетического опыта студентов путем восприятия произведений пейзажной живописи, а также раскрыты механизмы этого процесса.

Ключевые слова. художественно-эстетический опыт, восприятие произведений искусства, рефлексия, художественно-творческая самореализация.

Annotation. Bryzhata I. Perception of products of landscape painting as the factor of formation of art - aesthetic experience of students. Article is devoted to a problem of formation of the creative person of the future teacher of disciplines of art. Approaches to formation of art-aesthetic experience of students are proved by perception of products of landscape painting, and also mechanisms of this process are opened.

Keywords: art-aesthetic experience, perception of works of art, a reflection, art-creative self-realization.

Постановка проблеми. Створення зони європейської вищої освіти вимагає істотних змін в освіті України, її структурної реформи, впровадження і